

Một Trung Quốc đã thâm mê

Nguyễn Tuấn

Lời giới thiệu

Kính mời quý độc giả đọc một bài viết dài nhưng rất đáng đọc về Trung Quốc của tác giả Nguyễn Tuấn, một doanh nhân đã nhiều năm lăn lộn ở Mỹ, Trung Quốc, Đài Loan...

Bài được chia thành hai phần để độc giả tiện theo dõi.

1. Bài học Mỹ

Hơn hai mươi năm nay tôi đến Trung Hoa để cả trăm lần, vì công việc, vì du lịch và chứng kiến những đổi thay của đất nước này. Hai năm vừa rồi đại dịch đi lại hết sức khó khăn. Ai vào Trung Hoa phải mua vé máy bay cắt cổ, chấp nhận ba tuần cách ly, hơn 10 lần ngoáy mũi, một mình một phòng khách sạn, cơm nước đạm bạc. Tôi cũng làm được vài chuyến, tổng cộng số ngày bị nhốt hơn hai tháng, hân hạnh biết một Trung Hoa oằn mình trong chính sách zero COVID. Trong đời không có nhiều khi được hơn hai tháng không ai quấy rầy tha hồ đọc sách, khỏi làm việc nhà, trong cái rủi cũng có cái may.

Sau những ngày chật chội cách ly như ở tù ra được trời rộng là một niềm vui lớn. Anh bạn người Hoa đến đón biết ý lúc nào cũng đỗ xe ở điểm đầu tiên để vào Starbucks Reserve làm một ly cà phê. Starbucks ở những thành phố như Thẩm Quyến Thượng Hải rất trắng lẹ, không dễ tìm thấy ở Mỹ. 9 đô một ly cà phê ở Mỹ chắc cũng ít người uống nhưng khách tập nập. Starbucks là một hiện tượng độc đáo ở Trung Quốc. Cho dù truyền thông ở đây ra rả chửi Mỹ trong bối cảnh căng thẳng, Starbucks lúc nào cũng đông vui. Dẫu cho bao hàng cà phê nội địa ra sức cạnh tranh từ bắt chước logo cho tới trang trí, từ bán rẻ bằng nửa giá, Starbucks vẫn vượt xa chứng tỏ thương hiệu có một lối cuốn đặc biệt với giới trẻ.

Ngay những ngày này, bộ mặt Trung Hoa thay đổi đến chóng mặt ngay cả trong dịch COVID. Trong hai năm vừa rồi số nhà trọ trời Thẩm Quyến xây nhiều hơn cả thế giới cộng lại, metro hơn thêm mười trạm, khai trương cây cầu dài 55 cây số qua biển nối Thẩm Quyến với Macao và Hồng Kông. Sự phồn hoa thấy rõ trên những đại lộ nhộn nhịp, thị tứ sang trọng và giá nhà đất nhất thế giới, vượt qua New York với hơn 25,000 USD trên một mét vuông ở những khu tốt. Thẩm Quyến, như đại diện một Trung Hoa trẻ hoá như lời ông Tập, rầm rập đi tới, giấc mơ Trung Hoa trong tầm tay!

Trong khi Mỹ chìm đắm trong những cãi vã liên tục bất tận của các đảng phái, sự bất lực trong giải quyết các vấn đề về sắc tộc giữa da trắng và da màu, ma tuý, bạo lực súng ống, giàu nghèo... thì chính quyền Trung Hoa tự tin chỉ dạy dân chúng ngày chúng ta qua mặt Mỹ không xa.

Sự trỗi dậy của Trung Hoa trong 40 năm qua phải nói là thần kì. Từ một di sản đói nghèo do Mao để lại, Đặng và các người kế nghiệp của ông đã xây dựng một quốc gia với tổng sản lượng nội địa gần bằng Mỹ, nếu tính đến sức mua thì đã vượt Mỹ. Đặng bắt đầu chính sách xoá đói giảm nghèo cho hàng mấy trăm triệu người và

thành công vượt bậc. Năm 2021 TQ xuất khẩu 3.400 tỉ Mỹ kim hàng hoá ra thế giới trong đó khoảng 600 tỉ vào Mỹ, dưới 20% cho nên bây giờ không Mỹ thì chợ vẫn đông. Chính sách thuế quan của Mỹ lên hàng TQ chẳng nhằm nhò gì, chỉ khổ người Mỹ phải nai lưng đóng thêm thuế hàng hoá trong khi lạm phát phi mã.

Sau khi Liên Xô sụp đổ vào 1991, nền dân chủ tư sản Tây Phương không còn đối thủ. Nói như triết gia Fukuyama là sự chấm dứt của lịch sử vì dân chủ tự do sẽ là mẫu mực cho nhân loại từ nay về sau. Với quan niệm đó, một Trung Hoa giàu lên sẽ là một Trung Hoa tự do hơn. Dòng tiền đầu tư toàn cầu ồ ạt đổ vào và một nền văn minh 5000 năm giạt mình tỉnh giấc tham gia giấc mơ tư bản hóa.

Đồng thời 40 năm qua cuộc cách mạng kỹ nghệ số cũng bùng nổ và với bản chất năng động trong thương trường, sự can củ và thông minh, người Hoa nắm bắt thời cơ, kiếm được thị phần, hiện đại hoá sản xuất. Tây Phương giạt mình khi sau mấy thập kỷ, không còn hình ảnh của những người Hoa ốm o, lở loét đi làm đường sắt ở Mỹ, bán chạp phô, tiệm ăn Tàu rẻ tiền hay chui rúc trong những Chinatown dơ bẩn.

Ngay cả loại người Hoa cùng đình tha phương đi làm cu li đồn điền ở Mã Lai cũng tập hợp xây nên một Singapore đẹp đẽ và giàu có. Giới tinh hoa Tây Phương tự hỏi vì sao nên nổi này, ai tạo ra một đối thủ nặng ký? Một Trung Hoa giàu lên sao không tự do hơn? Mấy trăm triệu người Hoa giai cấp trung lưu không màng tới bầu cử tự do, vẫn ủng hộ Đảng Cộng sản TQ, người chỉ huy một nền kinh tế tăng trưởng hai con số trong 40 năm mà có không có một cuộc khủng hoảng nào lớn.

Khi những người Hoa vác những núi tiền đi ra thế giới đầu tư thì Mỹ chìm ngập trong những khủng hoảng, từ tài chính cho tới những cuộc chiến tranh không cần thiết, từ bạo lực xã hội, súng nổ máu rơi cho tới y tế ngốn 20% GDP mà người Mỹ vẫn không khỏe hơn người khác. Trật tự thế giới sau chiến tranh lạnh đi đến cáo chung. Pax Sinica đang định hình cạnh tranh với Pax Americana trên mọi lĩnh vực.

Nhiều người tự hỏi tại sao một Trung Hoa giàu có và tự tin như vậy lại quên lời ông Đặng, từ từ mà tiến, che đậy mưu đồ, chờ thời cơ? Mấy mươi năm là chuyện nhỏ trong 5000 năm lịch sử. Tại sao ông Tập lại hùng hổ đòi vượt Mỹ, công khai thách thức trật tự thế giới, bắt nạt láng giềng nhỏ bé như Việt Nam và Phi Luật Tân? Ngay cả mấy đứa học sinh ở Hồng Kông cũng bị bỏ tù vì tội kêu gọi biểu tình.

Một Trung Hoa giàu có nhưng cư xử không đáng mặt siêu cường.

Thật ra một Trung Hoa bây giờ đã thối mệ, đừng nhìn những kiến trúc hoàn tráng mà nghĩ con đường trước mặt cho giấc mơ Trung Hoa là rộng mở và không gập ghềnh.

40 năm qua, tiền của người Mỹ đổ vào đầu tư không tạo ra một đất nước với bầu cử tự do kiểu Mỹ. Nhưng chủ nghĩa tư bản đã làm kiến trúc xã hội Mỹ và Hoa có nhiều điểm rất chung trong một vài liệt kê sau đây:

– Hố phân biệt giàu nghèo: 1% người Mỹ sở hữu 35% tổng tài sản xã hội. Ở TQ 1% người Hoa sở hữu 31%. Tích lũy tư bản ở Mỹ đã hơn 250 năm trong khi ở TQ mới 40 năm cho thấy sự thu tóm tư bản ở TQ là mãnh liệt lẫn bất công chừng nào. Chỉ số

Gini (do Liên Hiệp Quốc đặt ra để chỉ về sự mất cân đối giàu nghèo) ở TQ là 0.47 còn lớn hơn 0.39 ở Mỹ.

Một điều nực cười là ở TQ, chủ nghĩa Marx vẫn được kính trọng và sinh viên nào cũng học trong khi sự bóc lột của giới tư bản qua giá trị thặng dư của người lao động (tức là giá trị người lao động làm ra trừ đi tiền lương của họ) lại quá rõ ràng. Ở TQ, trong 40 năm qua, mấy trăm triệu người lao động từ thôn quê ra thành thị, đổ mồ hôi trong các hãng xưởng thiệt ra hưởng lợi rất ít.

Giới giàu có phần lớn từ thành phần nhóm lợi ích và con ông cháu cha. Giới trẻ lớn lên có thể nhìn thấy điều đó và bất bình. Ở TQ ngày nay danh từ Thiên An Môn là tối kỵ nhưng giới lãnh đạo vẫn hiểu rằng, một thể hệ trẻ TQ, hiểu biết về nền dân chủ Tây Phương là một điều nguy hiểm, tiềm tàng những Thiên An Môn trong tương lai.

Cứ nhìn dòng người biểu tình ở Hồng Kông là biết. Cho dù phim ảnh chính thống nhà nước không ngừng quân bá những giá trị cách mạng, không Hồng quân đánh cho Mỹ chạy dài trong chiến tranh Triều Tiên ở bộ phim đầu tư 200 triệu đô “Trận chiến hồ Changjin,” thì sắp tới đạo diễn huyền thoại Trương Nghệ Mưu lại ra bộ phim “Bắn Tia” cũng không kém phần hoành tráng.

Giới trẻ buổi chiều thứ bảy làm Thượng Hải, Thẩm Quyển, Bắc Kinh nhộn nhịp giống New York, London nhiều hơn. Quần là áo lướt từ Chanel tới Hermes, Gucci tới Louis Vuitton mà không thấy một áo đại cán nào. Chủ nghĩa tiêu xài cá nhân, vốn xa lạ với người Hoa lớn tuổi giờ thành biểu tượng của tuổi trẻ ở đây. Trung Hoa trở thành thị trường lớn nhất cho hàng hoá xa xỉ, vượt qua Mỹ và Châu Âu. Dễ hiểu vì sao nhà máy lớn nhất của Tesla nằm ở Thượng Hải.

– Hai quốc gia Mỹ và TQ cùng một vấn đề về phân bố dân cư trong sản xuất công nghệ : Cuộc cách mạng số và tin học trong 40 năm qua cùng với toàn cầu hoá đã làm nước Mỹ thay đổi toàn diện, dọc theo hai bờ biển là sự phồn thịnh với nền kinh tế mới gắn liền với sự ra đời của Internet và tự động hoá.

Những tiểu bang phía trong trở nên nghèo đi khi những nhà máy đóng cửa và chuyển việc làm qua TQ, những nông trại tiêu điều, những thành phố nhỏ xuống cấp, cứ xem phim Nomadland hoặc American Factory là đau lòng thấy một bộ phận không nhỏ những người Mỹ bị bản cứng hoá vì không theo kịp kỹ thuật công nghệ. Thời kỳ vàng son của những nông trại hoặc thành phố nhỏ êm đềm được xem là nơi tạo ra những tính cách nước Mỹ giờ đã qua. Giờ đây nơi giàu có nhất nước Mỹ ở Silicon Valley người da trắng thành thiểu số.

Có một nước Mỹ của người có tiền (the have) và không tiền (the have not). Trung Hoa cũng vậy, sự thịnh vượng chỉ thấy được dọc theo miền duyên hải và các thành phố lớn, đi sâu vào đất liền nông thôn cũng nghèo xơ xác, chỉ còn người già và trẻ nhỏ. 600 triệu người Hoa sống dưới 150 đô mỗi tháng. Người trẻ đều dồn về thành phố nơi công ăn việc làm dễ hơn nhưng đời sống đắt đỏ đã tạo ra một giai tầng giàu nghèo cách biệt quá lớn. Một cặp vợ chồng kỹ sư ở Thượng Hải với mức lương trung bình phải làm việc 55 năm không tiêu một đồng mới trả nổi một căn hộ 100 mét vuông!

– Các đại công ty về công nghệ tin học có ảnh hưởng lên xã hội với khả năng vượt qua nhà nước: cứ nhìn những đại công ty mới ra đời trong 30 năm nay như Google, Facebook, Amazon ở Mỹ và tám gương của những công ty này ở TQ là Baidu, Tencent và Alibaba đã tạo ra một sự độc quyền quá lớn với xã hội. Facebook vì lợi nhuận sẵn sàng để tin vịt tràn ngập hoặc tự đóng tài khoản những nhà bất đồng chính kiến ở nhiều nước. Điều trần của Frances Haugen, cựu nhân viên cao cấp của Facebook trước Quốc Hội Mỹ nêu lên vấn đề rất lớn như ảnh hưởng tai hại của thông tin không kiểm chứng lên số đông dân chúng.

Tencent qua cài đặt WeChat kiểm soát hơn 90% sự trả tiền qua phone ở TQ và thu lợi hàng chục triệu đô mỗi ngày. Alibaba thì với thị phần 53% về mua bán mạng ở TQ sẵn sàng ép đặt những luật chơi riêng cho những nhà cung cấp có lợi cho mình và bất lợi cho đối thủ. Alibaba là công ty khuyến khích người làm cho mình làm theo thời gian 996 (mỗi ngày từ 9 giờ sáng tới 9 giờ tối, 6 ngày một tuần), bóc lột tới bến. 72 tiếng làm việc một tuần lâu dài tạo những tai hại tinh thần cho người làm việc và những hệ quả xấu về sức khỏe.

– Mỹ và Trung Hoa là hai cường quốc đối diện với sự già nua của dân số. Nhưng với số sinh con trung bình của một phụ nữ Mỹ hiện tại khoảng 1.7 thì TQ là 1.3, thuộc loại thấp nhất thế giới. TQ đang trả giá cho chính sách một con trong 40 năm trước và với đà sụt giảm dân số trong 30 năm nữa TQ sẽ thiếu hụt mấy trăm triệu người lao động. Trước mắt một gánh nặng xã hội phải lo toan cho quá nhiều người già. Một cặp vợ chồng con một giờ phải vác gánh nặng lo cho tới 4 người già cả hai bên. Khi xã hội giàu lên thì người ta ít có con, giới trẻ TQ vốn được nuông chiều là con một giờ cũng chẳng tha thiết gì với chuyện con cái nhất là mưu sinh ở những thành phố lớn cũng đã quá ư khó khăn. “Chưa giàu đã già” là quả bom nổ chậm.

Ông Tập, lúc còn là một cán bộ trung cấp năm 1985 trong một chuyến thăm viếng để học hỏi về nông nghiệp đã ở Iowa hai tuần với một gia đình người Mỹ. Sau này khi đã lên đến đỉnh cao quyền lực ông mời gia đình này qua TQ và đối đãi như thượng khách. Điều đó cho thấy ông là một người biết trọng lễ nghĩa. Chuyến đi đó cho ông thầy được đời sống nông thôn ở Mỹ, nơi chỉ hơn 3 triệu người có thể nuôi một nước Mỹ hơn 300 triệu với ẽ hệ lương thực, còn xuất khẩu ra toàn thế giới.

Ông Vương Hồ Ninh, trưởng ban tư tưởng trung ương, một trong 7 người trong ủy viên bộ chính trị đương nhiệm được xem như một quân sư cho ông Tập. Ông gần như là nhân vật thứ 2 trong thang quyền lực ở TQ và đã ở Mỹ gần sáu tháng vào 1988 lúc ông còn làm giáo sư trẻ nhất ở đại học Fudan. Với số tiền tài trợ ít ỏi, ông Vương đi thăm mấy chục tiểu bang, nhiều đại học nổi tiếng ở Mỹ. Cho dù nước Mỹ lúc đó đang thời kỳ cực thịnh sau những kích thích kinh tế của TT Reagan và TQ còn nghèo, xe đạp còn đầy đường ở Bắc Kinh, ông Vương quyết định trở về. Ông viết những suy nghĩ từ chuyến đi và xuất bản cuốn sách “America against America” vào năm 1991 lúc Liên Xô sụp đổ.

Vào thời điểm những triết gia như Fukuyama nghĩ lịch sử đã chấm dứt. Vương cho rằng nền tảng của xã hội Mỹ dựa trên chủ nghĩa cá nhân (liberal individualism) và càng ngày chủ nghĩa tự do cá nhân càng tiến thì bình đẳng xã hội (social equality) càng bị triệt tiêu. Tự do cá nhân càng lớn thì cá thể trong xã hội sẽ có nhiều khuynh hướng khác nhau dẫn tới toàn xã hội đánh mất giá trị cốt lõi cũng như truyền thống của mình. Mất đi giá trị cốt lõi xã hội sẽ suy yếu.

Một khi tự do cá nhân được tôn trọng, người Mỹ gốc Châu Phi có thể nhìn lịch sử nước Mỹ qua lăng kính của chủ nghĩa nô lệ man rợ và những hệ lụy tới ngày nay, ngược lại những người da trắng theo đạo Tin Lành nhìn lịch sử nước Mỹ như một câu chuyện thần kỳ của những người bị áp bức đi tìm đất hứa, một dân tộc được Chúa chọn.

Liệu hai khuynh hướng đó có hòa hợp với nhau trong đó cá nhân có tự do lựa chọn? Tự do vô độ trong thương trường sẽ dẫn tới bất bình đẳng xã hội, người giàu xụ và kẻ nghèo mạt. Tự do cá nhân kiểu Tây Phương trong chiều hướng của những thập kỷ vừa qua từ phong trào nữ quyền, nhân quyền, LBGT... sẽ dẫn tới sự đa cực trong xã hội, sẽ tạo ra những đợt sóng ngầm, cho dù bề mặt thịnh vượng nhưng không thể giải quyết rốt ráo những vấn đề vì mỗi cá nhân đều có những đòi hỏi riêng để thỏa mãn tự do cho riêng mình.

Vương cho rằng tự do cá nhân (liberal individualism) sẽ dẫn tới tự do triệt tiêu cá nhân (nihilistic individualism) khi cá nhân tự đánh mất và phủ nhận truyền thống của mình cũng như nghi hoặc về quá khứ. Vương Hồ Ninh rất giỏi tiếng Pháp và biết rằng những giá trị của thời đại phục hưng, về thể kỷ khai sáng ở Âu Châu đã làm Tây Phương phát triển không có đối thủ trong nhiều thế kỷ.

Nếu xã hội Mỹ đánh mất những giá trị đó qua sự hồ nghi của mỗi cá nhân trong tự do chọn lựa thì sự gắn kết sẽ không còn. Cuốn sách của Vương gần như một lời tiên tri. Nước Mỹ trong mấy mươi năm qua hầu như không thể giải quyết được những vấn đề cấp bách như sắc tộc, di dân, súng đạn, ma túy, y tế, giảm thiểu khoảng cách giàu nghèo.

Cuộc tấn công vào toà nhà Quốc Hội được xem như một thí dụ cho lý thuyết của Vương. Sự đa cực dẫn tới những nhóm dân chúng chẳng còn gì chung. Hai Đảng Cộng Hoà và Dân Chủ hầu như chẳng bao giờ đồng ý với nhau điều gì. Ngay cả trong Đảng Dân chủ hay Cộng hòa cũng chia năm xẻ bảy. Sự chia rẽ ngập sâu vào nhiều gia đình, bạn bè làm suy yếu quốc gia: America against America!

Nói như Tôn Tử, biết người biết ta, trăm trận trăm thắng. Vương, một giáo sư 33 tuổi đã hiểu những mâu thuẫn của xã hội Mỹ và bây giờ là người hoạch định chủ thuyết “Giấc Mơ Trung Hoa và Thịnh Vượng Chung” cho ông Tập.

Với những suy nghĩ về nước Mỹ như thế Vương Hồ Ninh cho rằng nền dân chủ tư sản và sự tự do bình đẳng kiểu Tây Phương không phải là một giải pháp cho Trung Hoa. Vương muốn một nhà nước trung ương tập quyền vững mạnh, trong đó tự do cá nhân là thứ yếu nhường chỗ cho đồng thuận tập thể. Và để kết nối những cá nhân thì có gì tốt hơn một giá trị cốt lõi của chủ nghĩa dân tộc Trung Hoa: Giấc mơ Trung Hoa ra đời.

Vương tượng trưng cho trào lưu tập quyền toàn trị trong giới cai trị TQ. Lịch sử Trung Hoa cũng có niềm tin đó, từ Tần Hán Nguyên Minh Thanh, lúc nào hoàng đế vững mạnh thì bốn phương phảng lặng hai kinh vững vàng. Loạn sứ quân cuối thời nhà Thanh và sau cách mạng Tân Hợi vẫn còn là một ám ảnh khi một Trung Hoa hèn yếu bị xé thịt bởi liệt cường Tây Phương. Chiến tranh nha phiến, Thượng Hải trở thành tô giới, nhượng Đài Loan, Hồng Kong, Macau... cho ngoại quốc đối với nhiều người Hoa là những điểm ô nhục cho nước họ.

2. Giấc mơ Trung Hoa

Peking Duck

Khi ông Tập trở thành lãnh tụ vào 2012 với ông Vương là quân sư, TQ bước vào một giai đoạn mới. Xã hội TQ đã là một xã hội tiêu thụ, chủ nghĩa cá nhân đã thấm sâu vào giới trẻ, nhiều thập kỷ của tích lũy tư bản hoang dã đã xói mòn niềm tin giữa người và người. Bất bình đẳng xã hội ngày càng lớn.

Ông Tập và quân sư không thể nằm yên nhẫn nhục như ông Đặng vì nếu không sẽ muộn. Ông Tập và Vương phải cứu ĐCSTQ trước lúc những đổi thay của xã hội có khả năng vượt tầm kiểm soát. Đạp phanh cho sự xâm nhập của chủ nghĩa cá nhân kiểu Mỹ thông qua toàn cầu hoá trở thành cấp bách.

Việc đầu tiên ông Tập làm là chính sách “Đã hổ diệt ruồi,” một cách để loại trừ đối thủ chính trị và giảm bớt nạn tham nhũng trầm kha. Nhiều quan tham từ cao tới thấp xô khám. Nhiều cựu ủy viên bộ chính trị hay trung ương từng hét ra lửa nhận tù

chung thân. Nhiều cán bộ tầm trung ra pháp trường. Người Hoa có dịp hả hê nhìn những kẻ ngã ngựa.

Tin tưởng với lý thuyết của mình, giấc mơ Trung Hoa được nhắc đi nhắc lại và ông Tập chính thức đối đầu Mỹ khi đưa ra chính sách 2025 sẽ đuổi kịp Mỹ và 2050 TQ sẽ trở thành một nước tiên tiến. Theo lịch trình, chủ nghĩa Khổng Tử cũng như Marx được tôn sùng hoá. Trong một xã hội mà quan hệ Quân Sư Phụ đã rõ ràng rồi thì chủ nghĩa tự do cá nhân phải xuống hạng thứ yếu. “Trên bảo dưới phải nghe,” “Thiên tử giữ mệnh trời cai quản thiên hạ” là lý thuyết của bao triều đại của nền văn minh Trung Hoa.

Có thể thấy được cái gì ông Tập và ông Vương đã làm để TQ không đi vào những con đường của Mỹ.

– Sờ gáy những đại công ty đang ngấp nghé chia xẻ cạnh tranh ảnh hưởng tới xã hội với đảng cầm quyền. Khi Jack Ma, chủ tịch tập đoàn Alibaba lên tiếng phê bình các ngân hàng nhà nước yếu kém thì sau đó không những phải về vườn mà của cải sau mấy tháng chỉ còn một nữa. Jack Ma vừa rồi viết một bức thư thống thiết xin dành phần đời còn lại của mình giúp đỡ cho nền giáo dục ở nông thôn. Baidu và Tencent cũng khạc ra mấy chục tỉ đô làm từ thiện và phủ phục cho chính phủ quản lý. Các CEO đều tự nguyện xuống lương và những người sáng lập các đại công ty dù còn trẻ vẫn về hưu. Về vấn đề lương bổng, CEO ở TQ nhận lương từ 10-20 lần lương trung bình người làm trong công ty mà còn bị xuống lương. Trong khi ở Mỹ lương CEO lớn hơn lương trung bình từ 200-700 lần và còn tiếp tục cao hơn. Qua đó ông Tập lấy lòng nhiều người lao động bình thường.

– Các thần tượng điện ảnh, âm nhạc lần lượt bị hạ bệ, ra đi không dấu vết. Tự do tôn sùng thần tượng xem như chấm hết. Âm nhạc điện ảnh tập trung xây dựng anh hùng “hào hán,” linh bác Mao đánh linh Nhật Mỹ chạy toé khói (?) Lịch sử được viết lại. Ai kiểm soát được quá khứ thì kiểm soát tương lai, ai kiểm soát hiện tại thì kiểm soát quá khứ. Ông Tập kiểm soát được hết cả hai. Từ nay Hồng quân là lực lượng giải phóng TQ từ quân phiệt Nhật chứ chẳng phải Quốc Dân Đảng vốn là lực lượng hy sinh và có công nhiều nhất trong chiến tranh Trung Nhật.

– Internet vốn đem lại một khối lượng khổng lồ tin tức cho giới trẻ giờ bị tường lửa càng nặng nề. TQ xem như bế quan tỏa cảng. Chỉ còn CNN truy cập được nhưng cũng có lúc chặn chờn. Tin nào không có lợi là bị cắt xén ngay.

– Một dân tộc, một chữ viết, một tiếng nói. Người Ngô Duy Nhĩ, người Tây Tạng, người Mông Cổ và ngay cả người Quảng Đông, Quảng Tây cũng phải dùng tiếng quan thoại. Từ nay tiếng nói thiểu số không còn được dạy trong nhà trường. Các nhóm thiểu số phải phục tùng đa số, tự chọn bị đồng hoá. Sự trừng phạt người Ngô Duy Nhĩ ở Tân Cương để đồng hoá họ là một sự nhức nhối về nhân quyền cho thế giới. 91% cư dân TQ tự nhận họ là người Hán mặc dù có rất nhiều sắc dân lớn như người Thanh không có nhiều huyết thống với người Hán. Không thể nào có một Martin Luther King cho Trung Hoa. Nhà bất đồng chính kiến Lưu Hiểu Ba được giải Nobel hoà bình nhưng chết trong lãng quên.

– TQ khuyến khích sinh đẻ, luật phá thai được xiết chặt. Các thành phố phải dành 20% số nhà xây dựng cho những gia đình thu nhập thấp. Chu cấp cho trẻ em được nâng lên. Ông Tập cấm dạy thêm học thêm sau giờ học ở trường. Điều đó làm nhiều

cha mẹ tiết kiệm một số tiền lớn, hy vọng họ chịu khó để nhiều hơn. Trẻ em chỉ được chơi game dưới 3 tiếng một tuần. Mục đích: số dân phải tăng. Các trường đại học mình bạch hoá việc tuyển chọn sinh viên, không có chuyện lý lịch (cái này thì những trường hàng đầu của Mỹ chắc không ưa, một số sinh viên của Ivy league của Mỹ được nhận vì thành phần gia đình hơn là học lực).

– Xã hội TQ trở thành số hoá cao độ, hầu như sự dịch chuyển cũng như hoạt động mỗi cá nhân đều có thể kiểm soát chặt bởi nhà nước. Camera nhận diện đầy đường. Nhân đại dịch COVID, nhà nước qua công nghệ AI (Artificial Intelligence - Trí khôn nhân tạo) càng xiết chặt hơn nữa luật lệ. Thông tin cá nhân không còn quan trọng trong mục đích chống dịch tập thể. Một người vì mọi người.

– Áp đặt luật Anh Ninh Quốc Gia ở Hồng Kông, đưa vào tù những sinh viên trẻ măng. Tự do cá nhân ở Hồng Kông xem như không còn được bảo vệ bởi hiến pháp Hồng Kông được Anh và TQ đồng ý khi trao trả Hồng Kông về cho lục địa.

– Các phong trào như LGBT, #Metoo, nữ quyền bị dẹp bỏ. Hệ thống mạng xã hội cho những phong trào này chấm dứt không lời từ giả. Vừa rồi bà Bành Soái một cây quân vợt nổi tiếng thế giới tố cáo bà bị ép tinh bởi cựu phó thủ tướng TQ, bà biến mất một tháng và sau đó như không có gì xảy ra, trên mạng các tin liên quan dĩ nhiên cũng biến.

– Năm 79, quân đội TQ trầy trật không dạy cho Việt Nam được một bài học thì dưới thời ông Tập, quân đội được hiện đại hoá, hải quân sắp có hàng không mẫu hạm thứ 3. Chủ nghĩa dân tộc Trung Hoa được khơi dậy đến tối đa. Từ giáo dục cho đến phim ảnh, “Người Hoa xấu xí” của Lỗ Tấn không còn, ngược lại những “Chiến binh chó sói” (wolf warrior) tài năng vô hạn là một biểu tượng mới của Trung Hoa. Chuyện gì xấu ở Mỹ cũng được báo chí mổ xẻ cho toàn dân biết. Chuyện TQ chống dịch COVID thành công được xem như là một ưu việt của xã hội khi tự do cá nhân được hy sinh cho quyền lợi tập thể. Chính sách zero COVID đang làm điêu đứng mọi người nhưng chẳng ai dám lên tiếng. Giới tinh hoa TQ đang ngậm miệng như thóc. Việc hai ông Tập và Vương đưa chủ thuyết “Giấc Mơ Trung Hoa” như một lộ trình cho sự trỗi dậy trong những thập kỷ tới đã biến sự cạnh tranh Mỹ Trung trở thành một sự cạnh tranh về ý thức hệ (ideology). Như thế một cuộc chiến tranh lạnh đương nhiên phải xảy ra như sự đối đầu Mỹ Xô của thế kỷ 20.

Mỹ là một quốc gia với một chế độ chưa bao giờ hoàn hảo. Vương Hồ Ninh đã đứng khi chỉ ra những khuyết điểm có tính hệ thống của xã hội Mỹ, nhưng những giải pháp ông Tập và Vương đưa ra cho TQ có thể là một thí nghiệm chẳng mấy sáng sủa gì cho một phần năm nhân loại. Cạnh tranh ý thức hệ có thể dẫn tới chiến tranh khi trật tự toàn cầu bị đảo lộn, khi một siêu cường được quyết định bởi một người. Cứ nhìn Putin quyết định xâm lăng Ukraine thì thấy sự nguy hiểm của nhà nước toàn trị.

Người Hoa cũng như tất cả mọi người đều có quyền mưu cầu hạnh phúc. Trong thế kỷ 19 và nửa đầu thế kỷ 20, Trung Hoa bị các cường quốc Tây Phương xâu xé, từ chiến tranh nha phiến tới thăm sát Nam Kinh, rồi những trận đói kinh hoàng trong Cách mạng văn hoá, bao số phận con người chấm dứt trong bi thảm. Trong bối cảnh đó nhiều người Hoa phải tha hương cầu thực.

Ở Mỹ đạo luật kỳ thị “Chinese Exclusion Act” từ 1883 cho tới 1943 không cho di dân người Hoa ở Mỹ được các quyền công dân buộc họ phải sống trong những Chinatown để tồn tại. Chỉ 40 năm qua, TQ không có những biến động và với những chính sách cho phép quyền sở hữu, cả một tỷ người làm việc ngày đêm mới có cơ ngơi hôm nay.

Công lao phải kể đến những cải cách triệt để của Đặng Tiểu Bình và cộng sự của ông ở những thành phố lớn và đặc khu. Người Hoa giàu lên thì tự do cá nhân cũng được rộng rãi hơn. Đọc những tiểu thuyết của Mạc Ngôn, nhà văn được giải Nobel văn học thì cũng biết giới lãnh đạo TQ có chấp nhận một số lời nghịch nhĩ. Nhưng tới thời ông Tập thì không còn.

Tham vọng của ông Tập đưa TQ lên hàng đầu thế giới dựa trên một mô hình ý thức hệ chứa đầy rủi ro.

Ông Tập và Vương đều là những người uyên thâm về lịch sử kinh tế. Sự sụp đổ của Liên Xô đơn giản là vì mô hình tập trung kinh tế của Liên Xô không thể sản xuất ra của cải dồi dào như mô hình Mỹ. Loại trừ sự khát vọng của cá nhân về quyền sở hữu dẫn đến chẳng ai còn hứng thú trong công việc, không làm giàu được thì làm chăm chỉ làm gì. Ông Đặng mở ra cánh cửa tiền bạc và khát vọng tư hữu, người Hoa nào không biết phi thương bất phú và câu chuyện mèo trắng mèo đen?

Ông Tập khuyến khích những đầu tư do nhà nước quản lý ai cũng biết hiệu quả thấp hơn nhiều so với đầu tư tư nhân. Việc ông đem những công ty tư nhân năng động nhất phải chịu sự bảo hộ của Đảng CS TQ sẽ làm mất đi tính năng động rất cần trong thương trường. Jack Ma bị trừng phạt chỉ vì phê phán vài câu và muốn cạnh tranh với hệ thống tài chính nhà nước. Sau đó tất cả các tỉnh hoa kinh tế phải cùng hoà bản đồng ca suy tôn lãnh tụ. Cuối cùng mô hình TQ có làm ra được nhiều của cải hơn Mỹ hay không? Sự tăng trưởng về năng xuất cá nhân sẽ quyết định ai thắng ai trong cuộc đua tranh lần này.

Những tiến bộ kỹ thuật người Hoa tận dụng để thay đổi TQ như tàu cao tốc, e-pay, Internet, 5G, chip bán dẫn, pin mặt trời, điện thoại thông minh không có cái nào được phát minh ở TQ. TQ học được từ sự chuyển giao công nghệ từ Mỹ và Tây Âu trong cơn sốt toàn cầu hoá và sự tham lam của tư bản tài chính Tây Phương không nghĩ đến đường dài. Vốn thông minh, người Hoa sao chép và có thể làm tốt hơn ở nhiều điểm cũng như chẳng tôn trọng tác quyền trí tuệ và một nguồn nhân lực dồi dào giúp giá thành rẻ hơn. 40 năm nay TQ chỉ được một giải Nobel về Y học về thuốc chống sốt rét được nghiên cứu trong những năm 70.

Vài chục năm nữa chưa chắc có giải khác vì cung cách đầu tư cho khoa học không phải để đi đến tận cùng của học thuật. Các đại học TQ không có độc lập về học thuật cũng như tài chính. Giáo sư do nhà nước bổ nhiệm và không lựa lời mà phát biểu thì mất nôi gạo như chơi. Với một môi trường như thế thì rất khó cho những đột phá tư duy.

Giới làm ăn TQ chờ Mỹ có gì thì sẽ kiếm một phiên bản sao chép. Có Uber thì có Didi, có Google thì có Baidu, có Amazon thì có Alibaba... Lúc Mỹ và Tây Phương hiểu ra và đối phó thì TQ ngấm đòn. Sự cấm vận về kỹ thuật cao của Mỹ gây rất nhiều trở ngại khó vượt qua. Thí dụ điển hình là hãng Huawei đang hùng hổ đòi lắp đặt hệ thống mạng 5G cho toàn thế giới và vượt Apple trong điện thoại thông minh. Hơn một năm sau khi Mỹ cấm bán chip cao cấp Huawei phải bán phân làm điện thoại cho hãng khác vì không có chip 5G và phần mạng 5G cũng mất bao khách hàng.

Thương vụ của Huawei mất hơn 70 tỉ đô một năm. Trước lúc Mỹ cấm vận thì Huawei khẳng định lúc nào họ cũng có chip thay thế Made in China. Ông Tập và ông Vương không biết rằng để làm những cái chip đứng đầu thế giới, bao nhiêu sáng tạo từ

những cá nhân người Mỹ và thế giới đã bỏ vào. Sự sáng tạo lúc nào cũng đi đôi với tự do cá nhân, phải làm khác, nghĩ khác, không vào đường mòn người khác đã đi và nhất quyết không có hồ khẩu hiệu suy tôn lãnh tụ.

Tự do cá nhân là một phần của đời sống Mỹ, tạo ra bản sắc của xã hội Mỹ dù tích cực hay tiêu cực. Có thể sau những khủng hoảng này, người Mỹ mọi màu da có thể tìm được một khế ước để chung sống mà vẫn giữ được tự do cá nhân tương đối cho mình. Hệ thống giáo dục của Mỹ trong vài thế hệ tới sẽ góp phần xóa nhòa ranh giới về sự khác biệt chủng tộc, xây dựng một đồng thuận tương đối mà mỗi cá nhân có thể giữ được bản sắc riêng.

Trong các trường đại học hàng đầu của Mỹ số sinh viên da màu đã xấp xỉ gần một nửa, bằng sinh viên da trắng. Giải pháp đó chẳng phải nhân bản hơn là sự áp đặt chuyên chính triệt tiêu tự do cá nhân như cách của Vương. Trong xã hội ông Tập, “Trắng Trung Hoa tròn hơn trắng nước Mỹ,” “Đồng hồ Trung Hoa tốt hơn đồng hồ Thụy sĩ.” Không ai dám nói khác để bị đánh hội đồng. Người Hoa, qua những thăng trầm của lịch sử, biết cách giữ mình, họ ngoài mặt đồng tình với ông Tập mà chắc gì trong lòng đã ra.

Huyền thoại về một “Mô hình tư bản mang bản sắc TQ chẳng bao giờ khủng hoảng” thật ra nằm trong sự tư hữu đất đai bởi nhà nước. Theo hiến pháp toàn bộ đất đai ở TQ thuộc về toàn dân do nhà nước quản lý. Mỗi năm chính phủ cho thuê đất để xây nhà có thể thu về hơn 1.500 tỉ đô, hơn 10% tổng sản lượng nội địa. Ngoài ra ngân hàng nhà nước và các công ty xây dựng nhà nước sở hữu một số nợ khổng lồ từ người mua nhà. Với thặng dư mậu dịch và nguồn nội tệ dồi dào, các nguy cơ khủng hoảng đều được giải quyết bởi các gói kích cầu khổng lồ. Những xa lộ ngang dọc TQ nhiều lúc vắng hoe hoặc những kiến trúc khủng đến từ những nguồn tiền đó.

Nhưng đất đai không phải vô tận, số người mua nhà cũng giảm dần vì dân số giảm đi. Số nhà tồn kho có thể ở hơn 70 triệu người. Huyền thoại không khủng hoảng cũng có thể chấm dứt. Số nợ của các chính phủ địa phương đã lên tới 45% tổng sản lượng nội địa. Có thể thấy vì sao các thành phố TQ bây giờ đều hoành tráng, tất cả đều từ nợ công địa phương. Các công ty TQ cũng nợ như chúa chổm hơn 160% tổng sản lượng nội địa. Sở dĩ chưa dẫn tới khủng hoảng vì đa số nợ thanh khoản bằng tiền nhân dân tệ. Sự chạy nợ của công ty địa ốc lớn nhất Evergrande cho thấy: Đất bắt đầu chuyển dưới chân.

Từ mấy tháng vừa rồi, ủy ban điều tra trung ương tuyên bố điều tra 5, 6 lãnh đạo cao cấp nhất của ngành "bán dẫn" (semiconductor). Sau khi bom hàng trăm tỉ Mỹ kim để đưa ngành này trở nên đối thủ của Đài Loan và Mỹ, ông Tập phải cay đắng chấp nhận mấy con chip của TQ vẫn lẹt đẹt thua xa người anh em cứng đầu Đài Loan, còn lâu mới kịp chip của Qualcomm, Intel. Chính phủ TQ vừa rồi phải bỏ thêm hàng chục tỉ đô cứu tập đoàn chip Thanh Hoa, nhiều cái đầu sẽ rơi trong thời gian tới.

Sau 10 năm cai trị của ông Tập, thất nghiệp của những người trẻ ở TQ bây giờ rất cao. Đến 20% người tuổi từ 20-24 không có việc làm. Lạm phát phi mã nhất là các thành phố lớn. Tăng trưởng kinh tế cho năm 2022 sẽ khoảng 5%, thấp nhất trong 40 năm. TQ nhập cảng đến 60% năng lượng và một lượng lớn lương thực. Với một GDP còn thua Mỹ, lượng khí thải nhà kính lại gần gấp đôi Mỹ. Điều đó nói lên sự bất tối ưu trong sản xuất.

*Năm 2022, ông Tập sẽ chấp chính nhiệm kì thứ 3 trở thành lãnh tụ tối cao vĩnh viễn.
Ông Vương với vị trí quân sư sẽ tiếp tục đường lối trấn áp tự do cá nhân, chuẩn bị
tinh thần cho người Hoa vượt Mỹ.*

Nhưng ở năm 2022, một nước Trung Hoa cũng đã thối nát!

Nguyễn Tuấn